

sülemî
sûfîlerin
edepleri

Çeviri: Cemal Aydın

TASAVVUF
KLASİKLERİ

SÛFİLERİN EDEPLERİ

Sülemî

SUFİ KİTAP | 156

tasavvuf klasikleri | 44

kapak tasarımı RAVZA KIZILTUĞ

1. baskı TÜRK EDEBİYATI VAKFI YAYINLARI

2. baskı Mayıs 2020, İstanbul

isbn

ISBN: 978-625-7949-10-1

9 786257 949101

SUFİ KİTAP

Cağaloğlu Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5

Fatih / İstanbul

Telefon: (0212) 511 24 24

sufi.com.tr

sufi@sufi.com.tr

   sufikitap

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT

Sistem Matbaacılık

Yılanlı Ayazma Sok. No:8

Davutpaşa-Topkapı / İstanbul

Telefon: (0212) 482 11 01

Matbaa Sertifika No: 16086

YAYIN HAKLARI

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Yayın Grubu bünyesinde faaliyet
gösteren Sufi Kitap'a aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak
gösterilerek alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

Eser Hakkında	7
Sülemî Kimdir?.....	9

VELİLERİN EDEBİ

Ön Söz.....	13
Allah Dostlarının Edepleri	15

Tasavvuf Yolunda SÜFİLERİN HÂLLERİ

Sûfilerle Sohbet.....	75
Aşk ve Muhabbet.....	77
Marifet / Allah'ı Hakkıyla Bilme.....	82
Tevekkül / Allah'a Güvenme.....	87
Tevekkülün Niteliği.....	90
Yeterli Tevekkül.....	94
Rıza: Allah'tan Hep Hoşnut Olmak.....	98
Fütüvvet Babı.....	101
Cömertlik.....	104
Şefkat.....	109
Güzel Ahlâk ve Tevazu.....	111
Üstün Ahlâk.....	115
Altın Öğütler.....	122
Tasavvufun Şartları.....	126

SÜLEMÎ KİMDİR?

Ebu Abdurrahman es-Sülemî, onuncu yüzyıla damgasını vurmuş İslâm büyüklerinden biridir. Anne tarafından da, baba tarafından da bilgin ve dindar bir aileden gelir.

Ünlü Kuşeyrî Risalesi'nin yazarı Ebu'l-Kâsım el-Kuşeyrî'nin ve Hatib el-Bağdâdî'nin hocasıdır. Ayrıca kendisinin meşhur talebeleri arasında Muhammed bin İsmail Tiflisî, Abdullah bin Yusuf Cüveynî, tanınmış hadisçi Beyhakî, Ebu Said Ebu'l-Hayr ve Ebu Nuaym İsfahanî gibi pek çok ünlü şahsiyeti sayabiliriz.

Dedesi, oldukça zengin ve çok tanınmış İsmail bin Nüceyd idi ve büyük mutasavvıf Cüneyd-i Bağdâdî gibi bir büyük zatın sohbet meclislerinde bulunmuştu.

On beş yaşında babasını kaybetmiş, dedesi tarafından yetiştirilmiştir. Sûfilik yolunu kendisine öncelikle dedesi açmışsa da asıl şeyhi Ebu'l-Kâsım Nasrâbâzî olmuştur. Nasrâbâzî de, meşhur sûfî Cüneyd hazretlerinden el almış, yine ünlü bir mutasavvıf olan Şiblî hazretlerinin mürididir.

Çağındaki bütün İslâmî ilimleri öğrenmek için Irak ve Hicaz'a seyahatler yapmış ve döneminin en ünlü bilginlerinden hadis, fıkıh, kelâm ve tefsir dersleri almıştır. Sonunda kalemını en fazla tasavvuf ve tasavvuf ahlâkı konularına yöneltmiştir.

Şeyh Sülemî, 936 veya 937 yılında dünyaya gelmiş, ailesi zengin olduğu için maddî sıkıntı çekmeden rahat bir eğitim almış, pek çok talebe yetiştirmiş, küçük ve büyük hacimde otuzu aşkın eser vermiş ve 1021 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Talebelerinden Ebu Nuaym Isfahanî, Şeyh Sülemî hazretlerini bize şöyle takdim eder: “Sûfilerin yaşayışını en iyi şekilde göstermeye ve tasavvuf büyüklerinin izinde gitmeye büyük özen gösterirdi. Onların usul ve esaslarına sıkıca sarılır ve miraslarını yaşatmaya çalışırdı. Sûfilik yolunda olduklarını söyledikleri hâlde, hâlleri ve gidişleri hiç de öyle olmayanlardan uzak durur ve onları yerden yere vururdu.”

Büyük mutasavvıflara adadığı ansiklopedik eseri, “Tabakâtü’s-Sûfiyye / Mutasavvıf Kuşaklar” kendisinin temel eserlerinden biridir.

Tasavvuftan ayrı olarak tam bir ilim ve irfan âşığı da olan Sülemî hazretleri, Kur’ân tefsiri, Hadis, ahlâk, insanlar arası ilişkiler konularında, tarihî ve biyografik eserler de kaleme almıştır.

Eserleri arasında şunları sayabiliriz:

Tabakâtü’s-Sûfiyye / Mutasavvıf Kuşaklar; Risâlâtü’l-Melâmetiyye / Melâmîler Risalesi; Hakâiku’t-Tefsîr / Tefsirin Hakikatleri (Kur’ân’ı açıklayıp yorumlamanın gerçekleri), Minhâcü’l-Ârifin / Âriflerin Yolu; Uyûbu’n-Nefs / Ruhun Hastalıkları (Nefsin Kusurları); Âdâbu’t-Taâzî / Taziye Usulleri; Âdâb’ul-Fakr ve Şerâituhû / (Allah’a karşı) Fakirliğin Edepleri ve Şartları; Âdâbu’s-Sohbe / Sohbet Âdâbı; Âdâbu’s-Sûfiyye / Sûfilerin Edepleri; Kitâbu’l-Mukaddime fi’t-Tasavvuf / Tasavvufa Başlangıç Kitabı; Galatâtü’s-Sûfiyye / Sûfilerin Yanlışları; Derecâtü’l-Muâmelât, şerhu li Mustalahâtî’s-Sûfiyye / Davranışların Dereceleri ve Sûfî Terimleri Sözlüğü; Beyânü Ahvâlî’s-Sûfiyye / Sûfilerin Manevî Hâllerinin İzahı; Târîhu’s-Sûfiyye / Tasavvuf Tarihi; Târîhu Ehli’s-Suffe / Suffe Ashâbının Tarihi; Makâmâtü’l-Evliyâ / Allah Dostlarının Makamları; Fütüvvet / Manevî Şövalyelik; Zühd / Züht; Sülûku’l-Ârifin / Âriflerin Ahlâkı; Emsâlü’l-Kur’ân / Kur’ân’daki Meseller; El-Erbaûn fi’l-Hadîs / Kırk Hadis; Süâlâtü’d-Dârakutnî / Dârakutnî’ye Sorular; El-İstîşhâdât / İspatlamalar; Kitâbü’s-Semâ / Semâ Kitabı; Mesâilü Vâridât min Mekke / Mekke’den Gelen Sorular; Er-Red alâ Ehli’l-Kelâm / Kelâmcılara Cevap; Derecâtü’s-Sâdikîn / Dosdoğruların Dereceleri; Vasiyye / Öğüt.

VELİLERİN EDEBİ

ÖN SÖZ

Bismillâhirrahmânirrahîm
Rahmân ve Rahîm Allah'ın Adıyla

Allah rahmet eylesin Şeyh Ebu Abdurrahman bin el-Hüseyin es-Sülemî buyurdular: *Nimetlerini açıkça veya gizlice önünüze alabildiğine serdi* (Lokman, 31/20) diyerek veli kullarını iç ve dış edeplerle bezeyen Allah'a hamd olsun!

Yüce Allah onların dış hâllerini Sevgili Peygamberi Muhammed Mustafa aleyhisselâmın sünnetine uygun hâle getirdi.

İçlerini de her an görüp gözeterek onları en güzel niteliklerle süsledi.

Kullarından “*Allah dilediğine rahmetini lûtfeder.*” Bakara, 2/105; Âl-i İmrân, 3/74

Allah'ın veli kullarından hâl sahibi kimselerin, yani kendilerine sûfiler denilen önderlerin, tertemiz ruhların edepleriyle edepli ve onların ahlâkıyla ahlâklı seçilmişlerin edep ve erkânlarıyla ilgili bilgileri derleyip yazmak arzusu duydum.

İstedim ki işin hakikatini bilmeden onların hepsini reddeden kimseler, onların gerçek yaşayış ve davranışlarını yakından tanıyıp bilsinler de onlara hak ettikleri değeri versinler.

Bu konuda ve bütün çabalarımda, kendi güç ve kabiliyetimden ziyade Allah'ın yardımını dileyerek yola koyuldum.

Peygamberimize ve onun bütün ailesine Allah'ın salât ü selâmı bolca yağsın!

ALLAH DOSTLARININ EDEPLERİ

Sûfilerin edeplerinden biri, Rabbimizin Peygamberimiz aleyhisselâma şu âyetiyle öğrettiği edeptir:

*Eğer onlara karşı kırıncı ve sert olsaydın,
doğrusu senden koparlardı.
Artık onları bağışla ve affedilmeleri için dua et!
Ve toplumu ilgilendiren her konuda onlarla müşavere et;
bir hareket tarzına karar verince de Allah'a güven!
Çünkü Allah, Kendisine güven duyanları sever.*

Âl-i İmrân, 3/159

Yüce Allah, Elçisi aleyhisselâma ümmetine edebin ve ahlâkın en güzeliyle davranmasını bu âyetiyle açıkça emretti. Bu arada onlarla bir konuda karar verdiğinde kendine yönelmesini buyururken de şöyle dedi:

Bir hareket tarzına karar verince de Allah'a güven!

Onların ahlâkî tutumu, Yüce Allah'ın şu buyruğuyla çizilen anlayıştır:

*Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı,
yakınlara bakmayı emreder;
hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasaklar.
Tutasınız diye öğüt verir.*

Nahl, 16/90

Sûfîler, Peygamberimiz aleyhisselâma Rabbimizin “*Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin!*” (Kalem, 68/4) dediği ve kendisini buna göre eğitip şekillendirdiği güzel ahlâk ve seçkin edebe sarılırlar.

Sûfîler, Yüce Allah’ın “*Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamberin sesinin üstüne çıkarmayın, birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi, onunla da öyle yüksek sesle konuşmayın; yoksa siz farkında olmadan amelleriniz boşa gider*” (Hucurât, 49/2) diyerek sahabeyi edeplendirdiği hâli benimserler.

Nitekim bu uyarıdan sonra sahabiler, Peygamberimiz aleyhisselâma neredeyse fısıldar gibi hitap etmeye ve kapısını da parmak uçlarıyla tıklayarak çalmaya başladılar.

Sûfîler, “*Onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir*” (Hucurât, 49/5) uyarısını da akıllarından çıkarmazlar.

Yüce Allah’ın Elçisi aleyhisselâmı eğittiği şu âyetleri de sûfîler her an dikkate alırlar:

*Âyetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman,
“Selâm olsun size!”
Rabbiniz kendi üzerine rahmeti (merhameti) yazdı” de!*
En’âm, 6/54

*Mesajlarımız hakkında ileri geri konuşan
kimselere rastladığın zaman,
bu kimseler başka konulara geçinceye kadar
onlardan uzak dur!*

En’âm, 6/68

Yetime haksızlık yapma!
Duhâ, 93/9

*Rablerinin rızasını dileyerek sabah akşam
O’na yalvaranları yanından kovma!*

En’âm, 6/52

*Rablerinin hoşnutluğunu umarak sabah akşam
O'na yalvarıp yakaranlarla birlikte sen de sabret!*

Kehf, 18/28

Sûfiler, hepsinin aktarılması fazla yer kaplayacak olan bunun gibi daha birçok âyeti daima göz önünde bulundururlar.

* * *

Bundan sonra aktaracağım hadislerde, asıl konuyu bir an evvel vermek için, hadis senetlerini (Peygamberimiz aleyhisselâmın sözünü aktaran kişiler zincirini) almıyorum. Resulüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

*Beni Rabbim terbiye etti, o yüzden edebim çok güzel oldu.
O bana yüce bir ahlâkla davranmamı isteyerek
"Affi benimse, iyiliği emret,
cahillerden yüz çevir!" (A'râf, 7/199) buyurdu."*

Şerîk bin Abdullah hazretleri der ki:

"(Allah Resulü aleyhisselâm) yanına gelen kimsenin, kendisinin sözlerinden ziyade edebini öğrenmesini ister ve severdi."

* * *

Zünnûn-ı Mısırî:

"Allah İslâm'ı ilimle süsledi, edeple yükseltti, takvâ ile yüceltip saygınlıktırdı."

Ebu Hafs:

"Edep, Allah'ın huzurunda (olduğunu bilerek) ihlâslı bir şekilde güzel davranma tarzıdır."

Nebâcî:

"Her şeyin bir hizmetçisi vardır, dinin hizmetçisi de edeptir. Edep, hür insanların süsü, büyüklerle sohbetin gör-güsü, sözlerinin kabullenışı, onların edep ve ahlâkına uyma, onlara saygılı olma, yaşlıları ve dostlarıyla iyi geçinmedir."

Ebu Ubeyd en-Nesevî:

"İbadette (gözetilecek) edep, gündüzleri sıcakta uzun süre (oruçtan dolayı) susuz ve geceleri (ibadetle) uykusuz kalmaktan

daha iyi ve daha değerlidir. Çünkü susuzluk ve uykusuzluk ecir ve sevap kazandırırken, edep (Allah'a) yakınlaşmayı sağlar. Her kimde Allah yolunda yürümek isteyenlerin edep ve erkânı belirirse, melekler onu görmekten sevinç duyar, cennetlikler de onu seyretmekle iftihar ederler.”

Sabîhî:

“Velilerin dışı yansıyan üç davranışı olur: Dînî buyruklara uymada titizlik, güzel ahlâk ve ibadet.”

Sehl (bin Abdullah):

“Hevâ ve hevesten (nefsin arzularından) ancak peygamberler ile siddiklardan (sözü özüne uyan has müminlerden) sadece bir kısmı kurtulur. Bu arada, edebe sımsıkı sarılan kimse ondan yakasını kurtarabilir, çünkü bilge kişiler, kulda en sevimli şeyin edep olduğunu söylemişlerdir.”

Sehl (bin Abdullah):

“Edebi küçümsemek haramı küçümsemeye, haramı küçümsemek Allah'a saygıyı terk etmeye, bu saygıyı terkse şükürü bırakmaya yol açar. Şükürü bırakmanın insanı imandan uzaklaştırmasından korkulur. Çünkü kulun imanı ancak edeple sahih bir iman olur; edepsizlik ise, marifet azlığının (Allah'ı hakkıyla bilmemenin) delilidir.”

Ebu Osman:

“Kul için gerçek bir edepten daha yüce bir makam göremedim. Çünkü aklın varlığı edebe bağlıdır. Edep sayesinde kul her iki cihanda da övülecek hâllere ve yüksek derecelere erişir.”

* * *

Edep hakkında şunlar da söylenir:

“Edep, konuştuğunda dilini, yalnız kaldığında da kalbini korumandır.”

“Edep, büyüğüne hürmet, küçüğüne şefkat ve akranına iyi davranmadır.”

“Akıllı, işin sonunu iyi görendir. Edepli, tecrübelerden en iyi yararlanandır.”

“Edep, dilini tutup korumak, nefsinin aşağılamak ve kalbi arındırmaktır.”

“Ârifin (Allah’ı ve manevî sırları hakkıyla bilen kişinin) edebi, her edepten üstündür. Çünkü onun (manevî) bilgisi, kalbinin terbiyecisidir.”

Allah rahmet eylesin Serî es-Sekatî buyurmuşlardır:
“Güzel edep, aklın kusursuzluğunun işaretidir.”

* * *

Sûfiler şiddetli arzu ve isteklerini gemlemesini bilirler.

Bişr el-Hâfî’nin oğlu Ebu Hafs anlatır:

“Bişr’in canı ayva çekmişti. Annem gidip ayva bulup getirmemi istedi. Getirdim. Aldı, kokladı, sonra da annemin önüne bıraktı. Annem, ‘Ey Ebu Nasr, yesene onu!’ dedi. Bişr, râyihası ne kadar da güzel, dedi. Kokladı, kokladı, sonra da onu tatmadan ruhunu teslim etti.”

Sûfiler ecelin hemen geliverceğini düşünür, geleceğe dönük arzu ve isteklerden hep uzak dururlar.

Serî es-Sekatî hazretleri anlatır:

“Maruf-u Kerhî ezan okudu, kamet getirdi, fakat namazı kıldırmadı. Müridlerinden Muhammed ibn Tevbe adlı birini imamlık yapması için öne geçirdi. Muhammed, ‘Şimdi imam olup namaz kıldırırsam, bir daha size namaz kıldırمام!’ dedi. Maruf, ‘Ya! Demek ki senin nefsin bir başka namaza erişme emeli taşıyor. Biz böylesi emellerden Allah’a sığınırız, çünkü öylesi arzular insana hayırlı amel yaptırmaz!’ buyurdu. Ve onun arkasında namaz kılmadı.”

Ali ibn Abdürrahim es-Sûfî:

“İleriye dönük arzusunu gemleyip amelini tam yapan kimsede kendisini meşgul edecek bir şey kalmaz.”

* * *

Sûfiler hep kendi nefislerinin kusurlarını görür ve kendi hâllerinden çok az hoşnut olurlar.

Ebu Said ez-Ziyâdî anlatıyor:

“Ebu Hâtim el-Attâr’ın dışı kötülerin dışı, içi ise iyilerin içiydi. Zaman zaman çevresindekilere (sûfilere) şöyle derdi: Bana soru sorun, ama kendi hâlimi sormayın! Bulduğum şu mekândan dolayı da beni affedin! Siz beni lambanın veya mumun fitili gibi kabul edin! Kendimi yakıyor, sizleri aydınlatıyorum.”

Ebu Hâtim el-Attâr, yamalı hırkalar ve eski elbiselerle dolaşan sûfîleri görünce şöyle derdi:

“Ah dostlar ah! Sizler haberlerinizi yaydınız, davullarınızı da çaldınız, keşke yarınki ‘mahşerdeki’ buluşmada hangi adamların arasında olacağınızı bir bilseydim!”

* * *

Sûfîler kendilerinin kadir ve kıymetini bilenlerdir.

Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri buyurur:

“İlim, insanın kendi kadrini bilmesidir. Kendi değerini bilen kimseye kulluk kolaylaşır.”

* * *

Sûfîler her durumda manevî çaba ve gayrette bulunurlar.

İbrahim Edhem hazretleri tavaf yapmakta olan birini uyarır:

“Bilesin ki nimet kapısını kapayıp mihnet kapısını; saygınlık kapısını kapayıp horluk ve hakirlik kapısını; rahat kapısını kapatıp çaba kapısını: uyku kapısını kapatıp uykusuzluk kapısını; zenginlik kapısını kapayıp yoksulluk kapısını ve son olarak da arzu ve emel kapısını kapatıp ölüme hazırlık kapısını açmadıkça, yani sayılan engelleri aşmadıkça iyilerin mertebesine eremezsin!”

* * *

Sûfîler yoksulların yanına zengin olarak oturmazlar.

Cüneyd-i Bağdâdî hazretlerinden rivayet edildiğine göre:

“İbrahim Sayyâd, Serî es-Sekatî’nin yanına geldi. Kendisi hasıra bürünmüştü. Serî es-Sekatî orada oturanlardan birine işaret etti İbrahim için yün bir cübbe getirdiler, fakat o onu giymedi. Serî es-Sekatî, ‘Al onu, helâl yoldan edinilmiş on dirhemim vardı, bu cübbeyi onunla satın aldım!’ dedi. İbrahim de, ‘Yanında on dirhemim varken fakirlerle oturuyorsun ha!’ dedi ve onu giymekten kaçındı.”

* * *

Sûfîler dış hâllerleriyle de, iç hâllerleriyle de Allah’ın emirlerine titizlikle uyarlar.

Çünkü Yüce Allah “*Nimetlerini açıkça veya gizlice önüne alabildiğine serdi*” (Lokman, 31/20) buyurur. Onlar

şu âyet gereğince, dıştan da içten de Allah’a karşı gelmekten kaçınırlar:

“Günahın açığını da bırakın, gizlisini de! En’âm, 6/120

Yahya ibn Muâz er-Râzî der ki:

“Allah’ın emirlerine titizlikle uymak (vera) ikidir: Biri içtir, diğer dış. Dışınki, yalnız Allah için hareket etmek, içinki ise, gönle Allah’tan başka hiçbir şeyi getirmemek.”

* * *

Sûfiler fakirliği gerekli görürler.

Nitekim İbrahim ibn Fatik bunu şöyle tarif eder:

“Fakirlik dediğimiz şudur: Yoklukta huzurlu olmak, varlıkta bolca vermek ve başkalarını kendisine tercih etmek.”

* * *

Sûfiler kendi nefislerinden pek az razı olur ve sürekli olarak nefisleri aleyhinde suizanda bulunurlar.

Abdullah ibn Mübarek hazretleri uyarır:

“Nefsi hakkında hüsnüzan sahibi olanlar, nefsinin kusurunu bilmeyenlerdir.”

Zünnûn hazretleri de şöyle der:

“Nefsini en iyi bilen, ona karşı en fazla suizan besleyendir.”

* * *

Sûfilerin seyahat edebi şöyledir:

Âlicenap olmak, hoş ve zarif yoldaşlık etmek, arkadaşlara hizmet etmek ve dostluklara hıyanet etmemektir.

Ruveym hazretlerine yolculuk âdâbı sorulduğunda şöyle dedi:

“Yolcunun beklentisi, adımlarının ötesine geçmemeli ve gönlünün yattığı yer de onun konağı olmalıdır.”

Muhammed ibn İsmail el-Fergânî buyurmuştur:

“Ben, Ebubekir ez-Zekkâk ve Ebubekir el-Kettânî yirmi yıl seyahat ettik. İnsanların arasına karışmaz, onlarla senli benli olmazdık. Bir şehre vardığımızda, orada bir şeyh varsa kendisine uğrar, selâm verir, bir saat kadar yanında oturur,

sonra camiye giderdik. Kettânî öne geçer gecenin başından sabaha kadar namaz kılar ve Kur'ân'ı hatmederdi. Zekkâk kibleye yönelip otururdu. Ben de sabaha kadar tefekküre daldardım. Yatsı abdestiyle sabah namazı kılardık. İçimizden biri uyuyacak olsa, onu en faziletlimiz sayardık.”

Ebu İmran et-Taberistânî'ye, yolcunun yolculuk sırasındaki maruz kaldığı zorluk ve çaresizlik hakkında sorulduğunda şu cevabı verdi:

“Yüce Allah *‘başına bir şey gelmesinden korktuğun zaman o’nu nehrin sularına bırak!’* (Kasas, 28/7) buyurdu. Yani sen Rabbine yönelip de yola koyulunca, seyahatin sırasında başına gelen sıkıntılara aldırma!”

* * *

Sûfîler alacaklarını Allah’tan alır ve terk edeceklerini de Allah için terk ederler.

Ahmed ibn Hadraveyh bu konuda şu uyarıyı yapar:

“Allah’tan alan onuruyla alır, Allah için terk eden onuruyla terk eder. Allah’tan gayrısından alansa, başı eğik olarak alır: Allah’tan gayrısı için terk eden de, başı eğik olarak terk eder.”

* * *

Sûfîler yapayalnız olduklarında da Allah’a karşı edeplerini muhafaza ederler.

Bâyezid-i Bistâmî hazretleri anlatır:

“Geceleyin kalktım namaz kıldım. Yorulunca oturdum ve ayağımı uzattım. Gaybdan bir ses geldi: Sultanların huzurunda oturan kimselerin edeple oturmaları gerekir!”

Ebu Muhammed el-Cerîrî de der ki:

“Bir gece tek başıma oturdum ve ayağımı uzattım. Beni uyku tuttu, o arada bana şöyle denildiğini işittim: Kullar efendilerinin karşısında böyle mi oturur?”

Serî es-Sekatî hazretlerinin başından geçen de şu:

“Yaptığım gazalardan birinden dönüyordum. Bir duvarın yanına sırtüstü yattım, dinlenebilmek için ayağımı da duvara doğru uzattım. Hâtiften bana bir ses geldi: Ey Serî, Mevlâ’nın huzurunda kullar böyle mi oturur?”

* * *

Sûfiler yoksullarla beraber olduklarında yoksulluk şartlarına uyarlar.

Ebu Said el-Harrâz anlatır:

“Remle’ye vardığımda, Ebu Cafer el-Kassâb’ın evine gittim. Geceyi onun yanında geçirdim, ardından da Remle’den Beytü’l-Makdis’e (Mescid-i Aksâ’ya) geçtim. Kassâb, peşimden oraya geldi. Yanında biraz ekmek kırıntısı getirmişti ve bana ‘Evimde bunlar varmuş, farkında değilmişim!’ dedi.”

* * *

Sûfiler insanın hatasını yüzüne vurup onu utandırma yoluna gitmezler.

Enes ibn Mâlik hazretleri der ki:

“Resulüllah sallallâhü aleyhi ve sellem hiç kimseye onun hoşlanmayacağı bir şeyi söylemezdi.”

* * *

Sûfiler azıklarını arkadaşlarıyla paylaşmayı çok severler.

Hız. Ali, kerremallahü vecheh, şöyle derdi:

“Kardeşlerimden bazı insanları toplayıp onlarla bir kap yemeği paylaşmam, sizin çarşı pazarınıza gidip de bir köle satın alıp onu azat etmemden daha iyidir!”

Peygamber Efendimiz de buyurmuşlardır ki:

*Göge en çabuk ulaşan sadaka,
insanın ortaya iyi bir yemek koyup
(mümin) kardeşlerine ziyafet vermesidir.*

* * *

Sûfiler büyüklere hürmet eder, küçüklere şefkat gösterir ve müslüman kardeşleriyle iyi geçinirler.

Çünkü Allah Resulü aleyhisselâm buyururlar:

*Küçüğümüze merhamet etmeyen,
büyüğümüze saygı göstermeyen
bizden değildir!*

Peygamber Efendimiz küçük, büyük demedi. O yüzden “küçüğümüz” dediği kimse, şeyhlerin ve hâlde, ilimde ve

yaşta kendisinden büyük olanların öğüdünü dinleyendir. “Büyüğümüz” dediği de, küçüğe doğru yolu gösteren, şefkat ve merhametle öğüt verendir.

* * *

Sûfiler büyüklere yaraşır bir edeple hareket ederler ki küçükler kendilerinin davranışlarına bakarak kendilerinin ahlâkını örnek alsın!

Edebin en güzeli de, sözle değil, hâl ve hareketle kazandırılan edeptir.

* * *

Sûfiler bütün organlarını buyruklara uygun şekilde muhafaza ederler.

Ebubekir el-Verrâk buyururlar:

“Edep, konuştuğundan dilini, yalnız kaldığında kalbini, dışarı çıktığında gözünü, yediğinde boğazını, uzattığında elini, yürüdüğünde ayağını ve bütün yapıp ettiklerinde de zamanını korumaktır. Organlarını korumayıp zamanını iyi değerlendirmeyenin organları edepsizliğe yönelir. Vaktini koruyan ve sırrına dikkat gösteren kimsenin vakitlerini ve organlarını Allah korur.”

* * *

Sûfiler, Muhammed ibn Ali et-Tirmizi’nin şu sözünü esas alırlar:

“Edep, büyüklerin kınamasına yol açmayacak şekilde davranmak, zâhitlerin ayıplamayacağı şekilde dünyadan nasiplenmek, âlim ve bilgelerin tenkit edemeyeceği şekilde âhireti dünyaya tercih etmek, Rabbiyle yalnız kaldığındaki hâl ve hareketi, koruyucu meleklerin kınamayacağı şekilde, düzgün olmaktır. Edebin esası ve tamamı, her baktığı şeyde Rabbini görmek ve her iki cihanda da yalnızca O’nun rızasını istemektir.”

* * *

Sûfiler az yer ve az uyurlar. Cüneyd-i Bağdâdî hazretlerine göre:

“Sûfinin yemesi, hastanunki gibidir, uykusu da boğulanınkine benzer.”

Muhammed ibn Ali et-Tirmizi şu uyarıyı yapar:

“Uykudan da yemekten de uzak dur! Yersen tembelleşir, uyursan gaflete düşersin!”

* * *

Sûfiler her durumda Allah’ın emirlerine uymayı esas alır, nefislerini suçlar, kardeşlerinin öğütlerine kulak verirler.

Ebu Bekir el-Verrâk buyururlar:

“Edebin tamamı şundan ibarettir: Kul gizlide de açıkta da Allah’a itaat eder, asla ve kat’a O’nun buyruklarına karşı gelmez, kendisine kötülük edene iyilik eder, nefsin isteğini yerine getirmez, bollukta şükreder, darlıkta sabreder, kendisinden aşağıda olana ikramda bulunur, danıştığı kimsenin öğüdünü dinler.”

* * *

Sûfiler bütün organlarını Allah’ın rızasına uygun yolda kullanır, dostlarının hatalarını görmezden gelir, büyük günah işlemeleri veya bir farzı terk etmeleri dışında kardeşlerini ayıplamazlar.

Muhammed ibn Hâmid et-Tirmizî der ki:

“Allah’a karşı edepli olmak demek, organlarından hiç birini O’nun rızasına aykırı hareket ettirmemektir. Halka karşı edep de, onların hatalarını görmezden gelmek ve onları sadece bir farzı veya bir sünneti terk ettiklerinde ayıplamaktır.”

Ebu Osman el-Hîrî de şöyle der:

“Nefsini terbiye eden kimseden herkes edep öğrenir. Edepli kimselere ters davranırlarsa, yasakları çiğner ve kendilerine uyanları da yoldan çıkarırlar.”

Yusuf ibn el-Hüseyn uyarır:

“Amel eden kimsenin kıymeti edebi ölçüsündedir. Edepten ayrılanın kıymeti harbiyesi olmaz.”

Muhammed ibn Fadl da şöyle der:

“Dış edebe riayet edenin dostları onun bu edebiyle edep-lenirler, iç edeple edeplenense halkın gönlünde taht kurar.”

* * *

Sûfiler içi korur, dışı da gözetirler.

Ebu Osman el-Hîrî der ki:

“Edep ikidir: İçin edebi, dışın edebi. İçin edebi, kalbin kusurlardan arındırılmasıdır. Dışın edebi ise, uzuvları günahlardan ve gayri ahlâkî şeylerden korumaktır.”

Sûfiler her hâl ve şartta insanları kendi nefislerine tercih ederler.

Ahaveyn el-Mervezî adıyla bilinen Abdullah’a, sûfilerin edebi sorulduğunda şu cevabı verdi:

“Onların edeplerinin özü, Hakk’a uygun durumlarda halkı, kendi nefislerinin en önemli arzu ve isteklerine tercih etmektir.”

Sûfiler, kendilerini sünnetleri ve farzları ihmale sevk eder korkusuyla, az çok demeden edebî bütün şartlarını hakkıyla yerine getirirler.

Abdullah ibn Mübarek şu uyarıyı yapar:

“Edebi küçümseyen, sünnetlerden mahrumiyet cezasına çarptırılır. Sünnetleri küçümseyen, farzlardan mahrumiyet cezasına çarptırılır. Farzları küçümseyense, tevhidden mahrum kalma cezasına çarptırılır.”

Sûfiler vakit konusunda hassas olur ve azın azıyla yetinmesini bilirler.

Sehl der ki:

“Giyimde ve yiyecekte aza kanaat edeni, kimse köleleştiremez.”

Yine der ki:

“Vakit en değerli şeydir. O yüzden onu en değerli olanla geçir, denmiştir.”

Sûfiler, Peygamberimiz aleyhisselâmın sevgisini elde etmek için yoksulluğu, yoksunluğu ve az olanı tercih ederler.

Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğu rivayet edilir:

*Fakirlik beni sevene bir selin vadinin tepesinden
aşağısına boşanışından daha hızlı gelir.*

Ayrıca Allah Resulü sallallâhü aleyhi ve sellem, kendisine “Seni seviyorum!” diyen birine “*Fakirlik(ten korunmak için bir örtü hazırla!*” buyurmuştur.

* * *

Sûfiler tedbiri ve ihtiyarı (kendi arzusuyla hareket etmeyi) bir yana bırakırlar.

Sehl şu öğüdü verir:

“Tedbiri ve ihtiyarı bırakın ki rahat bir hayat süresiniz! Çünkü tedbir ve irade, insanların hayatını bulandırır.”

En-Nasrabâzî’nin,

“*Bizden üzüntü ve sıkıntıyı gideren Allah’a hamd olsun!*” (Fâtır, 35/34) âyetini şöyle yorumladığını duydum: “Yani geçim derdini ve nefsin yönetimi sıkıntısını gideren Allah’a hamd olsun!”

* * *

Sûfiler baş olma hevesine kapılmazlar, üstatlık taslamaktan kaçınırlar, buna karşılık dost ve ahaba hizmet etmeye çalışırlar.

Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri anlatır:

“Bir gün Serî es-Sekâtî’nin bana kızgın olduğunu gördüm. ‘Yanına insanların toplandığını duydum, neler oluyor?’ dedi ve bu durumu hoş karşılamadı. Kendisine şöyle dedim: ‘Ey Ebu’l-Hüseyn, biri gelip aç olduğunu söylüyor, ben de elimde olan azıktan ona veriyorum. Bir diğeri kan aldirmaya geliyor, olmaz mı diyeyim? Bir diğeri neredeyse çıplak hâlde geliyor, mahrem yerleri neredeyse açık, bende olan giyecekleri veriyorum, vermeyeyim mi?’ Bunun üzerine, ‘Tabii ki vereceksin! İsteklerini yerine getir! Gönüllerini hoş et’, dedi ve daha buna benzer şeyler söyledi.”

* * *

Sûfiler ilk başlarda seyahate çıkar, seferlere yönelirler.

Yahya el-Cellâ der ki:

“Bişr el-Hâfî’nin şöyle dediğini duydum: Seyahat edin! Nitekim su seyahat ettikçe güzelleşir, durdukça bozulup sararır.”

* * *